

Ks. ADAM SZPOTAŃSKI*

ZADANIA I ROLA ORMÓ¹
W DRUGIEJ POŁOWIE LAT 80. XX WIEKU
NA PRZYKŁADZIE MIASTA I GMINY BOGATYNIA

ORMO to jeden z najczęściej rozpoznawalnych skrótów w okresie PRL. Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej powstała na podstawie uchwały Rady Ministrów z 21 lutego 1946 r. Jej funkcjonariuszy rekrutowano spośród członków PZPR, ZSL, SD jako „czystych klasowo”. Bezpośrednio ORMÓ podporządkowane było Milicji Obywatelskiej (MO), a następnie wojewódzkiej i krajowej komisji bezpieczeństwa. Główne nurty działalności ORMÓ dotyczyły trzech obszarów:

- wzmacniania działania MO przy zwalczaniu bandytyzmu (za bandytów uważano wówczas m.in. podziemie antykomunistyczne),
- udzielania pomocy organom MO,
- przygotowania rezerw dla uzupełnienia szeregów MO.

ORMÓ stanowiło element składowy aparatu represji i swego rodzaju „oczko w głowie” bezpieczeństwa. W kolejnych latach podporządkowane było PZPR. Pierwsze polityczne użycie sił ORMÓ nastąpiło w czasie czystek stalinowskich. Podczas wydarzeń marcowych 1968 r. „aktyw robotniczy”, składający się głównie z ormowców, został wysłany do rozbicia demonstracji studentów. Wraz ze Zmotoryzowanymi Obwodami Milicji Obywatelskiej (ZOMO) było wykorzystywane w czasie innych

* Adam Szpotański – kapłan diecezji legnickiej, doktor nauk teologicznych (historia Kościoła), specjalizuje się w historii XX w. i historii regionu Górnych Łużyc; mail: petronius_caius@op.pl.

¹ Wykaz skrótów umieszczono na końcu tekstu źródłowego.

akcji pacyfikacyjnych np. na Wybrzeżu, w czasie stanu wojennego czy zbrodni lubińskiej².

U podstawy powstania ORMO leżało przekonanie, iż funkcjonariuszy MO oraz służb bezpieczeństwa jest zdecydowanie za mało. Należało więc powołać organizację paramilitarną, której członkowie będą wykonywali zadania pomocnicze. Podział wewnętrzny ORMO pokrywał się ze strukturą wojskową np. drużyna, batalion itp. Powstanie ORMO zbiegło się z powołaniem do życia Straży Obywatelskiej (SO). Organizacja ta miała wspomóc działania MO na terenach nadgranicznych. Ostatecznie jednak została zlikwidowana w 1967 r. Różnica pomiędzy ORMO a SO polegała głównie na tym, że służba w ORMO była dobrowolna, natomiast w SO obowiązkowa, w ramach poboru wojskowego³.

Członkiem ORMO mógł zostać obywatel polski w wieku od 18 do 45 lat. Szkolenie ormowców było tożsame z programem szkolenia funkcjonariuszy MO. Po złożeniu przysięgi ormowcy otrzymywali legitymację i umundurowanie. Ze struktur ORMO można było zostać usuniętym za pijaństwo, naruszenie tajemnicy państwowej itp. Członkostwo w ORMO było nieodpłatne i honorowe⁴.

Poniżej przedstawiono fragmenty dokumentów dotyczących funkcjonowania ORMO w Bogatyni na przestrzeni lat 80. XX w. Są one obecnie przechowywane w Archiwum Państwowym we Wrocławiu – Oddział w Bolesławcu oraz w Instytucie Pamięci Narodowej we Wrocławiu. Na ich podstawie możemy zobaczyć, jakie zadania i w jakim zakresie realizowało ORMO. Dokumenty zawierają również liczbę członków ORMO i rozmieszczenie poszczególnych drużyn.

Dokument nr 1

*Ocena stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego
na terenie działania Komisariatu MO w Bogatyni w I półroczu 1986 roku.
Dokument z dnia 17 września 1986 roku.*

Poniżej fragment dotyczący działalności ORMO w Bogatyni.

Organizacja ORMO przy KMO w Bogatyni liczy 156 członków skupionych w 3 jednostkach zakładowych: /KWB „Turów” – 46/ Elektrownia „Turów” – 15/ BPZB „Doltex” – 15/ oraz 6 drużyn terenowych/ Działoszyn – 5, 2 miejskie – 32, Opolno Zdrój – 8, ds. nieletnich – 12 i członków honorowych – 23/ Ponadto

² T. PĄCZEK. *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej w latach 1946-1989, rozwój organizacji i rola w aparacie represji PRL. „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2012 nr 1 (10) s. 86-95.*

³ A. SZPOTAŃSKI. *Kotlina Turoszowska. Monografia miasta i gminy Bogatynia w okresie 1945-2010.* Legnica 2019 s. 351-352.

⁴ *Tamże* s. 353-354; *Ustawa o Ochotniczej Rezerwie Milicji Obywatelskiej z dnia 13 czerwca 1967.* Dz. U. 1967 poz. 108.

działają w ramach powyższej struktury, grupa ds. ruchu drogowego, ds. prewencji i antyspekulacyjna.

Organizacja ORMO posiada 3 placówki ORMO z czego jedna oddana do użytku w b.r. na terenie osiedla Matejki w Bogatyni.

Członkowie ORMO przepracowali społecznie 2212 służb 8-godzinnych, z czego 407 wspólnie z funkcjonariuszami MO. Zorganizowali lub brali udział w szeregu akcjach na rzecz wystroju i porządku publicznego w Bogatyni, jak też walnie przyczynili się do sprawnego przeprowadzenia i zabezpieczenia świąt państwowych i masowych imprez.

Prowadzą stałą pracę wychowawczą z „trudną” młodzieżą oraz przeprowadzają w szkołach szkolenia z zakresu przepisów o ruchu drogowym.

Podkreślenia wymaga fakt, iż w bieżącym roku w szeregi ORMO wstąpiło 34 nowych członków, z czego 30 do jednostek zakładowych i 4 do jednostek terenowych. Można uznać to za początek przebudowy struktury organizacyjnej oraz początek odmładzania szeregów ORMO.

Dokument nr 2

*Informacja o działalności ORMO na terenie miasta i gminy Bogatynia
z dnia 1 listopada 1987 roku.*

Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej na terenie miasta i gminy Bogatynia skupiała w swoich szeregach na dzień 31 grudnia 1987 roku 173 członków w tym:

Jednostka Zakładowa KWB Turów	– 49 członków
Jednostka Zakładowa Elektrownia Turów	– 5 członków
Jednostka Zakładowa BZPB „Doltex”	– 14 członków
Drużyna Działoszyn	– 5 członków
Drużyna Bogatynia I	– 26 członków
Drużyna Bogatynia II	– 16 członków
Drużyna ds. nieletnich	– 13 członków
Drużyna Opolna Zdrój	– 9 członków
Drużyna Członków Honorowych	– 23 członków

W 1987 roku członkowie ORMO odbyli 3260 służby w tym 875 wspólnie z funkcjonariuszami MO.

Członkowie ORMO czynnie uczestniczyli w szkoleniu młodzieży z zasad ruchu drogowego. Dzięki ich społecznikowskiej działalności w 1987 roku 843 dzieci otrzymało karty rowerowe. W 1987 roku członkowie ORMO legitymowali się następującymi wymienionymi efektami swojej pracy:

- uzyskanie informacji o przestępstwach i przestępcach	- 2
- ilość ujawnionych niewłaściwie oznakowanych dróg	- 12
- ilość osób zatrzymanych i poszukiwanych	- 4
- zatrzymanie nietrzeźwych kierowców	- 19
- zatrzymanie nietrzeźwych pieszych	- 22
- zatrzymanie po popełnieniu wykroczenia	- 35
- zatrzymanie praw jazdy	- 19
- zatrzymanych dowodów rejestracyjnych	- 33
- ilość osób wylegitymowanych	- 464
- ilość udzielanych pouczeń	- 1341
- ilość nieletnich zagrożonych demoralizacją	- 6
- ilość nieletnich objętych stałym nadzorem	- 44
- ilość przeprowadzonych prelekcji i pogadań w szkołach	- 32

Przy ZHP w Bogatyni powstały 3 drużyny po 15 osób MSR (Młodzieżowej Służby Ruchu). Na przełomie sierpnia i września odbyła się we wszystkich jednostkach ORMO kampania sprawozdawczo-wyborcza w czasie której dokonano oceny działalności ORMO oraz wybrano nowe kierownictwo.

PODSUMOWANIE

Po analizie powyższych dokumentów mogą nasuwać się następujące wnioski:

- ze względu na istotną rolę Kopalni i Elektrowni Turów w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego kraju przedsiębiorstwa te oraz ich pracownicy byli pod stałym nadzorem organów bezpieczeństwa,
- punktem zainteresowania służby bezpieczeństwa były również osoby usiłujące przekroczyć granicę państwa, stąd częste partole ORMO tak w mieście, jak i w pobliżu granic,
- zadania ORMO w Bogatyni wiązały się przede wszystkim z:
 - a) przeprowadzaniem egzaminów i wydawaniem kart rowerowych,
 - b) legitymowaniem obywateli w różnych sytuacjach,
 - c) zatrzymywaniem osób nietrzeźwych (kierowców, rowerzystów, pieszych itp.),
 - d) prowadzeniem pogadań w szkołach i przedszkolach,
 - e) realizowaniem służby patrolowej wraz z funkcjonariuszami MO.

23 listopada 1989 r. ORMO oficjalnie zakończyło swoją działalność. W chwili rozwiązania organizacja liczyła ponad 300 tys. członków⁵.

WYKAZ SKRÓTÓW

BZPB	Bogatyńskie Zakłady Przemysłu Bawełnianego
KMO	Komenda Milicji Obywatelskiej
KWB	Kopalnia Węgla Brunatnego
PZPR	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
SD	Stronnictwo Demokratyczne
ZHP	Związek Harcerstwa Polskiego
ZSL	Zjednoczone Stronnictwo Ludowe